

Dubrovačko pomorstvo XIX. st. (jedra)

TOMISLAV TONKOVIĆ

U razvitku pomorstva odigrale su se u 19. stoljeću promjene epohalnog značenja.

Industrijska revolucija zahvatila je i pomorstvo, te ga iz temelja preobrazila. Ranije nevideni razvoj proizvodnih snaga, svjetskog tržišta, poslovnog, migracionog prometa putnika, a naročito i nadasve promet robom, došli su do takovih razmjera i opsega, da su jedrenjaci nužno morali ustupiti mjesto takovom pogonskom sredstvu pomorskog transporta, koje će od broda učiniti plovni objekt sposoban za brzo i jeftino prevoženje velikih masa robe i putnika na svakom pomorskom putu na svijetu.

Para — simbol pobjede industrijske revolucije triumfirala je i u pomorstvu. Ona je skršila stara ponosna jedra, te pobjedom parobroda nad jedrenjakom označila novu veliku pobjedu čovjeka nad moćnim prirodnim elementom mora.

Godine 1807. praktično je upotrebljen prvi put na svijetu parni stroj za pogon broda, a već 1819. godine prelazi parobrod »Savannah« Atlantski ocean. Ali, odlučnu prekretnicu je učinio, godine 1838., parobrod »Great Western«, kada je bez upotrebe jedara prešao Atlantski ocean za 15 dana i 13 sati. To je bio početak dramatske borbe između jedrenjaka i parobroda.

U 19. stoljeću na južnom dijelu naše obale naročito se ističe u pomorskoj privredi Pelješac. Razdoblje od 1842. do 1882. godine je doba punog razvitka pelješčkog pomorstva, kada je plovilo 947 peljeških pomoraca, a od toga 151 kapetana duge plovidbe, 165. poručnika trgovačke mornarice i 63 upravitelja velike obalne plo-

vidbe. Od 1854. do 1867. godine Pelješčani su nabavili 109 brodova sa preko 47.000 R. tona. Godine 1865. osniva se u Orebiću jako brodersko poduzeće pod nazivom: Pelješko pomorsko društvo, koje je imalo 33 broda duge plovidbe i vlastito brodogradilište u Orebiću.

Sam grad Dubrovnik sa užom okolicom, tek u drugoj polovici 19. stoljeća pokazuje snažnije pokušaje ponovnog pomorskog napretka, ali u zadnjoj fazi jedrenjaka (pomorstva na jedra) on ipak ne znači mnogo na našoj obali. Pored mnogih broderskih zajednica, osniva se, godine 1869., Dubrovačko pomorsko društvo, koje je imalo 12 brodova duge plovidbe, jedan brod velike obalne plovidbe i veliko vlastito brodogradilište u Gružu.

Međutim, godine 1880. označava prekretnicu u pomorstvu dubrovačkog kraja. Tada su Dubrovčani nabavili u Engleskoj prvi parobrod »Dubrovnik« (219 BRT) i uspostavili putničko-teretnu prugu Dubrovnik - Trst - Bari. To je bio početak nove ere u našem pomorstvu — parobrodarstvu, u kojem će kasnije Dubrovnik zauzeti opet jedno od vodećih mjesta.

Otvaranje stalne državne nautičke škole godine 1852.; projektiranje željezničkog spoja Sarajevo - Dubrovnik; izgradnja Gruža u trgovačku luku modernog Dubrovnika; nabava prvog parobroda i početak ere parobrodarstva, uz onaj karakteristični zadnji veliki uspon i nagli pad peljeških jedara — to su najznačajniji i najodlučniji momenti dubrovačke pomorske prošlosti 19. stoljeća. Osim toga, treba naglasiti, da je okupaci-

jom naših obala, a pomoću hrvatskog i ostalih slavenskih naroda, Austrija u 19. stoljeću, postala svjetska pomorska država. Znatni udio u tome imali su pomorci dubrovačkog kraja.

O svemu tome, a posebno o pomorstvu Dubrovnika, informira nas drugi odjel Pomorskog muzeja Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku.

U tim izložbenim prostorijama muzeološkim sredstvima je prikazano zasebno i po prvi put u našoj zemlji pomorstvo (samo jedrenjaka) 19. stoljeća dubrovačkog kraja.

Tu su nizom slika, ulja i akvarela metodske prikazani u prvom redu tipovi jedrenjaka 19. stoljeća: nave, barkovi, brik-škuneri, škune, trabakuli i prvi parobrodi — jedrenjaci. Osim slika izloženo je nekoliko modela dubrovačkih jedrenjaka, a u posebnim vitrinama nešto važnijeg arhivskog materijala koji je eksponiran skupa sa nekoliko originalnih nautičkih (brodskih) instrumenata i nešto mornarske opreme. Sve te brodske puške, sidro, pulene (ukras pramca broda), koloturnici, brodska apoteka, kapetanska pisarnica i ostali originalni dijelovi broskog inventara sa dubrovačkih jedrenjaka 19. stoljeća dje-

luju veoma snažno, dekorativno i uvjerljivo. Ovi eksponati pružaju jasnu sliku pomorskog života 19. stoljeća ovog našeg veoma značajnog primorskog predjela.

Posebnu pažnju privlače izloženi portreti (ulja) istaknutijih dubrovačkih kapetana, pa njihova odlikovanja, diplome i ostali predmeti kojim su se oni na brodovima služili.

Dakle, raznovrsnim eksponatima, a izloženo je u ovom odjelu preko 140 predmeta, veoma ugodno je ilustrirana posljednja značajna epoha naših jedara, te pomorski život dubrovačkog kraja 19. stoljeća. A ovaj odjel jedara je značajan dokumenat naše nacionalne vitalnosti i bogate pomorske tradicije dubrovačkog kraja.

Za opis pojedinih slika i sastav legendi upotrebilo se uz postojeću literaturu i arhivske podatke iz bogatog muzejskog arhiva.

Razradu materijala, tekst legendi, te idejnu i likovnu postavu ovog novog muzejskog odjeljenja izvršio je direktor muzeja, drug Jozo Luetić.

Sa otvaranjem ovog odjela Pomorski muzej Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku, zabilježio je još jedan velik i značajan uspjeh u ostvarivanju svojih primarnih zadataka i ciljeva.